

Janez Cundrič

KULTURA SE BO ŽE OBDRŽALA!

Mislim, da ni imel prav neki posmehljivec, ki je menil, da smo si Slovenci izbrali ravno pravi dan za svoj kulturni praznik, ko smo se odločili, da ga bomo praznovali na dan smrti največjega slovenskega pesnika, in je tako hotel cinično opozoriti, da našo kulturo vrag jemlje. Ne govorim o datumu našega kulturnega praznika, ki po mojem mnenju res ni dobro izbran, a kaj hočemo, ko pa smo Slovenci pri teh rečeh tako čudno nekrofilski, marveč o cinični poanti. Zanimiva pa se mi je zdela teza Marka Crnkoviča, da imamo Slovenci vse preveč kulture v časnikih, radiu in na televiziji. Po njegovem menda kulture na sploh, ki zdaj vseprek zajema vrhunsko, srednjo in najnižjo, če sem ga prav razumel. Izbira naj bi bila mnogo ostrejša, merila kar se da stroga in selekcija neizprosna, zakaj raje malo imenitnega kakor pa ogromno podpovprečnega ali povprečnega – čeravno bi vsakdo zlahka ugovarjal z banalnim statističnim merilom »segedinskega golaža«. A saj vemo, kaj je lahko statistika.

Nisem si, resnično ne, prav na jasnem, kaj pravzaprav narediti. Po eni plati bi Crnkoviču kar pritegnil, po drugi pa moram takoj opozoriti, da on ureja tako rekoč ekskluzivno publikacijo, ki sploh nima opravka s povsem prozaičnimi, vsakdanjimi zahtevami slovenske, po vsej deželi raztresene (v mojem primeru v glavnem po severovzhodni Sloveniji) kulturne srenje. Ta »lokalna« kultura seveda, dasiravno se ponša tudi z velikimi dosežki, ni vselej tako imenitna, bleščeča in kos zahtevnim merilom. A je kultura! In kaj je narod brez kulture? Tudi brez take, »pritlehnejše«?

Brez kulture narodu ni živeti, zakaj zadušil se bo, pogrnil v blato s praznim žepom brez prebite pare ali s še kar nekaj denarja za poln želopec in nov avtomobil, a brez kančka poslednjega duha, ki ga je некоč imel. Pa bo kdo rekel, to bi narod moral vendar vedeti. Na žalost je tako, da je narod nasploh sila kratkega spomina, ne samo, kadar gre za kulturo. In če je še pred kratkim vsaj del tega naroda kulturo in njene stoletne zasluge za slovenstvo ter v zadnjih letih za slovensko samostojnost v zvezde koval, je bil kratke sape, in zdaj nanjo pozablja, če je že v koprive za plot ne poriva. Ko so ga začele pestiti najbolj osnovne eksistenčne težave, je hitro pozabil na pisano besedo, lepe podobe in muziko in jel ugotavljati, da sta prva kruh in streha nad glavo. Kultura pride nemara na vrsto, ko se bo некоč na obzoru krepko zasvetlikalo, pa še takrat je vprašanje, ali ne bi še malo počakali, preden revici odpremo vsaj duri bolj na široko, če že ne mošnje bolj na globoko.

Toda taka bi bila lahko le ena plat medalje, ker – kljub vsem grenkim, a marsikdaj tudi silno prozornim izkušnjam – vendarle ne gre na vse kriplje biti plati zvona, zakaj narod, ki je doslej preživel mnoge bridkeje čase, v katerih mu je marsikdaj bila kultura v največjo oporo, ne more kar tako čez noč utoniti v nekul-

turno temo. In sploh je vprašanje, ali vendarle ni kaj resnice v tistih besedah, ki pravijo, da si kultura najbolj opomore tedaj, ko ji gre najbolj za nohte, opomore v tem pomenu, da postane prav ključevalno ustvarjalnejša.

Menim, da slovenska kultura ni toliko v ustvarjalni, kolikor v finančni krizi, da pa bo navajanje na drugačne vire in možnosti njenega financiranja trajalo dalj časa in da se bo treba do velike mere sprijazniti z dejstvom, da država ne bo več glavni plačnik vseh projektov, vsega kulturnega in »kulturnega«.

Ko sem učakal Abrahama, so mi kolegi, nemara celo malce v posmeh, kaj vem, podarili odtis slovite Miheličeve grafike Kronist. In kadar se zdaj ozrem nanjo, pa se ne poredkoma, se pogosto počutim kot tisti zapisovalec na sliki. Kaj neki pa počnemo pri dnevniku, kakor da zapisujemo – vesele in žalostne reči o kulturi in v kulturi. In se pogosto počutimo res samo kot kronisti. Mimo drugih težav je premalo časa in zlasti premalo prostora za poglobljeno pisanje, vrh tega je potrebno izločanje, ki pa je seveda nujno subjektivno, čeravno se še toliko trudiš biti pošten. Koncepti so tako boji s časovnimi in prostorskimi mlini na veter, prizadevanja po osmišljenosti, večji poglobljenosti in tudi širšemu primerjalnemu obveščanju, kaj se dogaja pri sosedih in v tujini, pa tako kar naprej krevljajo in šantajo ter se nikakor ne morejo prav postaviti na noge. Nemara tudi ne gre prezreti dejstva, da imajo nekateri kolegi in uredniki iz nekaterih drugih dnevniških rubrik drugačne predstave o pisanju o kulturi.

Osebnostno menim, da mora biti kultura v dnevniku vsepovsod pričujoča, na vseh straneh in v vseh rubrikah. V mislih imam tisti splošni del kulture, ki sega od srčne kulture, kulture medsebojnih odnosov, prek kulture jezika, kulture dialoga, politične kulture do kulture ohranjanja človekovega dostojanstva in njegovih temeljnih pravic. Vse to je namreč enako pomemben del kulture kakega naroda kakor njegova ustvarjalna in poustvarjalna umetnost. Po tej plati pa se javni mediji, zlasti tisti, ki so dobredno vsakodnevni, ne morejo preveč trkati po prsih; na žalost marsikje zavijajo v drugo smer, katere značilnosti so plehkost, površnost, zadovoljevanje slabega okusa, pogrošnost in celo privoščljiva zlonamernost.

Kar se tiče načrtne kulturne politike, nacionalnega programa itn., mislim, da je treba imeti okvir, v katerem naj bo tisto, kar je po oceni strokovnjakov nacionalno najbolj pomembno, vrh tega pa je treba imeti, in zlasti to, zelo preudarno in prav nič boječe načrtovanje predstavljanja naše kulture v tujini. Drugače pa so veliko bolj pomembni veliki programi in pametna politika na tistih področjih, ki so osnovni pogoji za kulturo – šolstvo, vzgojo in izobraževanje.

Kultura sama se bo že obdržala, samo da se bo imela komu razdajati.